RADIO FREE EUROPE
EAST EUROPE RESEARCH & ANALYSIS

CZECHOSLOVAK UNIT

PREHĽAD TLAČE

Číslo: 295/XI

Dátum: 4.10.68.

OBSAH

Pplk.Ing. Ján PIVOVVARČI /Pravda/	K 30. výročiu Mníchova	str. 2
Dr.Gustáv HUSÁK /Pravda/	Ide nám o pokojnú a konsolidačnú prácu	str. 4
Ján MACHAJ /Práca/	Nezarúbaná cesta	str. 7
red.čl. /Práca/	Pred štartom na päťdňový pracovný týždeň	str. 8
D.M. KRNO /Práca/	Mníchov a medzinárodné právo	str. 9
sm /Smena/	Zprávy dostal prokurátor	str. 11
Rudo MÓRIC /Nové slovo/	O mocnom jastrabovi a zajčikovi	str. 11
Miroslav KUSÝ /Nové slovo/	Z otvoreného zápisníka	str. 12
vl /Nové slovo/	Podmienka konsolidácie - Katančič	str. 13
Imrich VENCLÍK /Roľnícke noviny/	O deň náš každodenný	str. 14
Dr. L. KOSTA G. PEŇKOVSKÝ /Roľnícke noviny/	Všetko pre jednotu ľudu	str. 14

PRAVDA, 28. septembra 1968, str. 5. 2/295/XI

K 30. výročiu Mníchova

Dňa 30. septembra 1938, po skončení konferencie „štyroch" v Mníchove, vtedajší predseda čs. vlády generál J. Syrový predniesol rozhlasový prejav, v ktorom nezabudol zdôrazniť, že prípadná „zúfalá obrana našej vlasti" proti Hitlerovej agresii by si vyžiadala za obeť celé pokolenie mužské, ako aj veľa obetí z radov žien a detí. Takmer súčasne vydal rozkaz pre armádu aj hlavný veliteľ čs. armády gen. L. Krejčí, v ktorom sa o. i. hovorilo:

„Vojaci! Vláda Československej republiky musela pod tlakom svetových udalostí pristúpiť na odovzdanie niektorých krajov nášho štátu susednej ríši. K hlbokému smútku nad okliešteným dedičstvom našich predkov pripája sa aj armáda... Vo svojej prísahe sme sľúbili prezidentovi republiky a jej vláde úplnú poslušnosť za všetkých okolností. Osud nám teraz určil splniť svoje povinnosti za okolností najtrpkejších. Sme vojaci, ktorí musia byť kedykoľvek pripravení potlačiť cit a riadiť sa jedine chladným rozumom... Pravý vojak musí dokázať znášať i neúspech. I v tom sa môže prejavovať veľké a ozajstné hrdinstvo... Máme pevnú dôveru, že náš národ vyjde šťastne z ťažkých terajších chvíľ. My vojaci sa chceme o to zo všetkých síl zaslúžiť, a preto naša vláda, náš národ, nás nájde vždy pohotových k všetkým obetiam."

Mníchovským diktátom sa Československu nariaďovalo odstúpiť Nemecku celé pohraničné územie, teda nielen tzv. Sudety, ale aj celé územie, hraničiace s bývalým Rakúskom. Toto územie sa malo vyprázdniť do 1. októbra 1938. Všetky obranné stavby na ňom mali odovzdať Nemecku. V diktáte bola aj zmienka o tom, že je nutné upraviť otázku poľskej a maďarskej národnostnej menšiny v Československu. Mali sa teda od Československa odtrhnúť ešte niektoré ďalšie časti jeho územia, a to v prospech Poľska a Maďarska. Po „upravení" tejto otázky mal vraj byť zvyšok Československa zabezpečený zárukou Anglicka, Francúzska, Nemecka a Talianska...

Bol „tlak svetových udalostí" (ktorý čs. buržoázni politici chceli vždy vysvetľovať tak, že v roku 1938 bolo nevyhnutné kapitulovať pred hitlerovským Nemeckom bez boja, pretože sme neboli schopní sa sami brániť) voči ČSR naozaj taký silný, aby čs. vláda musela prijať tento potupný diktát, alebo sa mohla oprieť o ľud Československa, o svoju armádu, ako aj o ponúkanú pomoc pokrokových síl sveta a tento diktát odmietnuť? Bola vojenská situácia pre Československo v tejto dobe naozaj taká nepriaznivá? Prečo vlastne bol tento diktát prijatý? Čo je pravda?

Všeobecne je známa, že blesková mobilizácia čs. armády a jej rýchle uvedenie do stavu vysokého stupňa bojovej pohotovosti a pripravenosti v máji 1938 načas zahatali fašistickému Nemecku cestu k dobytiu svetovlády. Hitler bol nútený stiahnuť svoje vojská z východiskových postavení späť do mierových posádok. No nemienil sa vzdať svojich plánov, a teda ani Československa. Hľadal však nové príležitosti i nové možnosti. Po májovej skúsenosti si uvedomil, že sa musí na Československo dôkladnejšie pripraviť.

Obdobie od mája do septembra 1938 bolo na obidvoch stranách obdobím intenzívnych príprav najmä v oblasti politickej, ekonomickej i vojenskej. Hitler — s úmyslom konečne „rozhodnúť" o Československu, čs. vláda, čs. ľud a čs. armáda — s úmyslom dôkladne sa pripraviť na odrazenie nového možného pokusu Hitlera o vpád do krajiny.

Hitler ani na chvíľu neprestával v politickom a diplomatickom nátlaku na Československo. Na to veľmi šikovne využíval poddajných vedúcich predstaviteľov západných krajín — Francúzska a Anglicka. Tak v priebehu niekoľkých mesiacov sa „vzdal" autonómie pre „3 a pol milióna sudetských Nemcov" a požadoval (15. 9. 1938 v Berchtesgadene) a definitívne ich „sebaurčenie". Navyše žiadal (22. 9. 1938 v Godesbergu), aby sa súčasne splnili aj územné nároky Maďarska a Poľska, ku ktorým Nemecko prechovávalo „priateľské vzťahy".

Tieto požiadavky dával Hitler, prirodzene, najavo — okrem rôznych iných opatrení — aj opatreniami vojenskými. Od polovice augusta 1938 začali ohlásené tzv. veľké „manévre", ktorých námetom bol podľa známeho plánu „Fall Grün" úder proti Československu. Na „manévre" zmobilizovali vyše 1 300 000 mužov. Zúčastnilo sa na nich spolu asi 1,5 milióna vojakov. Z nich najväčšia časť „manévrovala" v tesnej blízkosti čs. hraníc. Veľké „manévre" sa stali zámienkou pre ďalšie povolávanie nových záložníkov do Hitlerovej armády. Takto vlastne fašistická armáda znova „v tichosti" zaujímala svoje východiskové postavenia k vpádu do Československa, ktoré opustila v máji toho istého roku v dôsledku známej čiastočnej mobilizácie čs. armády.

Podľa dostupných materiálov v septembri 1938 mohol Hitler proti Československu použiť dovedna 47 divízií (divízie nemali úplné počty síl ani prostriedkov), v ktorých bolo 2 200 000 vycvičených vojakov, 720 tankov a 2500 lietadiel. V dňoch, keď prebiehala mníchovská konferencia, t. j. 29.—30 septembra 1938, v blízkosti našich hraníc bolo 29 až 36 nemeckých divízií s možnosťou rýchleho prísunu ďalších vyše 10 divízií. Hitlerovská armáda na čs. hraniciach bola strategicky rozvinutá takto:

— proti severnej Morave stálo zoskupenie v sile 5—7 divízií,
— proti severným a západným Čechám v sile 13—18 divízií (z toho väčšina proti západným Čechám),
— proti južným Čechám a južnej Morave v sile 11 divízií.

Na letiskách v blízkosti našich hraníc bolo po tieto dni vyše 60 letiek bombardovacieho letectva, ktoré sa však mohli zosilniť.

Zostava maďarskej armády nemala útočný charakter. V blízkosti našich hraníc boli — okrem zosilnených zabezpečovacích oddielov — len dve rýchle jazdecké brigády.

Ani poľská armáda, ktorá na našich hraniciach sústredila 3 divízie a prápor tankov, nemala zatiaľ útočný charakter. No postoj poľskej vlády vyvolával v Československu nepokoj.

Ako sa v tejto dobe vyvíjala situácia v Československu? Vláda dr. M. Hodžu podnikla, resp. dala súhlas k viacerým opatreniam, ktoré mali viesť k zvýšeniu obranyschopnosti republiky. Je známe, že na podnet hlavného štábu čs. armády sa urýchlene uskutočňoval zbrojný program, MNO povolilo mimoriadny rozpočet (2 360 000 miliónov Kčs), ktorý sa ešte zvýšil (najprv o 822 miliónov Kčs a neskôr o ďalších 1170 miliónov Kčs). Nášmu zbrojnému priemyslu uložili pracovať prednostne pre vyzbrojovanie čs. ozbrojených síl (hlavne muníciou a leteckým materiálom).

Veľmi dôležitými opatreniami bolo pokračovanie vo výstavbe pohraničných opevnení. Výstavba čs. pohraničných opevnení pokračovala nepretržite až do septembra roku 1938, resp. až do mníchovskej kapitulácie. V septembri však sústava opevnení našich hraníc ešte nebola hotová. No aj tak predstavovala značnú hodnotu. Podľa dôležitosti jednotlivých smerov, terénu i plánovaného manévru v čase vojny boli vybudované 1 až 3 pásma. Každé sa skladalo z niekoľkých typov ľahkých, stredných i ťažkých pevnôstok. Aj keď systém čs. pohraničných opevnení mal niektoré nedostatky, jeho silu a odolnosť si veľmi dobre uvedomoval aj Hitler.

Podstatným znakom týchto dní, týždňov i mesiacov bola skutočnosť, že Hodžova vláda (a neskoršie ani vláda Syrového) vôbec nezačala rokovania so ZSSR, hoci jeho predstavitelia niekoľkokrát oficiálne vyhlásili, že Sovietsky zväz je pripravený splniť spojeneckú zmluvu z roku 1935 i bez Francúzska, ak by ho o to požiadali.

Azda posledným z rozhodných krokov tejto vlády bolo rozpustenie Henleinovej strany (18. septembra 1938). Tak sa stalo na nátlak čs. ľudu a KSČS, ktorí protestovali proti aktivizácii a teroru príslušníkov tejto strany.

Hneď na to však Hodžova vláda celkom stratila dôveru čs. ľudu, keď pod tlakom západných „spojencov" 21. septembra 1938 prijala tzv. berchtesgadenské podmienky. Nasledujúceho dňa ju zaslúžene stihol pád. Nastúpila vláda gen. J. Syrového, ktorá však tiež postupne prevzala záväzok splniť berchtesgadenské podmienky...

Dňa 22. septembra 1938, keď sa zhoršovala situácia v čs. pohraničí (henleinovské ozbrojené povstanie), keď stúpal tlak Hitlera i západných „spojencov" na Československo a keď sa priestor okolo našej západnej časti republiky napĺňal (v dôsledku veľkých „manévrov") novými nemeckými vojskami, vydal hlavný veliteľ čs. armády rozkaz na realizáciu niektorých ďalších opatrení. Uskutočnila sa tzv. „ostraha hraníc" a nariadili plnú bojovú pohotovosť v pohraničných opevneniach. Zároveň sa urobili menšie korektúry zostavy našej armády (pražské pešie pluky sa presunuli na západ od Prahy, aby boli pripravené obsadiť opevnenia tzv. pražského predmostia).

Ľud našej krajiny z iniciatívy KSČS však v tejto chvíli (po páde Hodžovej vlády), vzhľadom na vážnosť situácie, žiadal od vlády gen. J. Syrového oveľa viac: všeobecnú mobilizáciu.

Pod tlakom nášho ľudu a KSČS nakoniec vláda 23. septembra 1938 všeobecnú mobilizáciu vyhlásila. Prijali ju s veľkým nadšením. Rovnako ako pri čiastočnej mobilizácii v máji aj teraz nastupovali záložníci veľmi rýchle. Prví z nich sa hlásili vo svojich útvaroch už hodinu po jej vyhlásení. Do večera 24. septembra boli už vo väčšine útvarov prezentované tri štvrtiny záložníkov. Nástup mužstva bol oveľa rýchlejší, než predpokladal mobilizačný plán. Nálada záložníkov a práve tak aj civilného obyvateľstva bola veľmi dobrá. Mobilizácia prebiehala pokojne a disciplinovane. Do armády sa hlásili aj dobrovoľníci z radov demokraticky a antifašisticky zmýšľajúcich občanov všetkých národností. Výnimku tvorili záložníci nemeckej národnosti, ktorých nastúpilo len asi 40 %, a to väčšinou z robotníckych vrstiev.

Všeobecnou mobilizáciou dosiahla naša armáda počet asi 2 000 000 vycvičených mužov (to predstavovalo zhruba vyše 13 % všetkého obyvateľstva ČSR). Armáda mala „45 divízií zoskupených v 14 armádnych zboroch, rozdelených na 4 armády, jednu v Čechách, dve na Morave a jednu na Slovensku".

Z tohto je zrejmé, že čs. armáda i ľud tejto krajiny boli dobre pripravení brániť svoju vlasť. Dňa 29. septembra hlavný veliteľ čs. armády v ďalekopisnom rozhovore s predsedom vlády gen. Syrovým zdôraznil: „....než sa konferencia skončí, budeme v situácii, že sa budeme môcť úspešne brániť, sily sú vlastne v rovnováhe..., budeme uskupení silami tak, že môžeme čeliť ohrozeným smerom."

Celkový pomer vojenských síl v tomto čase na čs.-nemeckých-poľských hraniciach bol naozaj vyrovnaný. Výnimkou bola len situácia v tankoch a lietadlách, kde fašistická armáda mala prevahu, avšak zďaleka nie rozhodujúcu. Niektoré pramene udávajú tento pomer síl v prospech Nemecka: v divíziách 1.05:1, v letectve 1.8:1, v tankoch 1,8:1. Tento pomer však nepočítal s našimi pohraničnými opevneniami. Vojenské možnosti fašistického Nemecka v tomto čase ani zďaleka nespĺňali požiadavku ozbrojeného boja, ktorá od útočníka žiadala prevahu nad obrancom takmer vo všetkých silách a prostriedkoch najmenej v pomere 3:1. O momente prekvapenia, prirodzene, tu už dávno nemohla byť ani reč. Dôležité je vidieť, že morálna a politická situácia Československa bola vynikajúca.

Lenže Hitler mal potenciálne možnosti svoje sily v ďalšom období zvyšovať, kým Československo tieto možnosti nemalo. Tým sa mohol spomínaný pomer síl pre našu krajinu zhoršovať, čo mohlo nepriaznivo ovplyvňovať náš boj.

Teda Československo bolo v septembri 1938 dobre pripravené na obranu, ale samotné ubrániť sa nemohlo. Len za pomoci mocného spojenca, a tým bol ZSSR. Sovietska vláda chcela pomôcť. Upozorňovala francúzsku i čs. vládu, že na západných hraniciach je sústredených v plnej pohotovosti 130 peších, jazdeckých i tankových divízií, ako aj veľké množstvo letectva (okolo 5000 lietadiel), ktoré sú pripravené pomôcť Československu. (Podľa odhadov v tom čase ZSSR mal asi 200 divízií.) Československá vláda však o pomoc Sovietskeho zväzu nemala záujem. Zradila záujmy čs. ľudu a pred mníchovským diktátom kapitulovala.

Ppik. Ing. JÁN PIVOVARČI,
pracovník Vojenského historického ústavu — Bratislava

PRAVDA, 28. septembra 1968, str. 5.

H

PRAVDA, 29. septembra 1968, str. 1. a 2. 4/295/XI

VČERAJŠIE TELEVÍZNE VYSTÚPENIE PRVÉHO TAJOMNÍKA ÚV KSS dr. GUSTÁVA HUSÁKA

Ide nám o pokojnú a konsolidačnú prácu

Vážení priatelia,

Uplynul mesiac od návratu československej delegácie z Moskvy, kde z iniciatívy súdruha prezidenta Svobodu rokovali predstavitelia nášho štátu o východisku z ťažkej situácie, do ktorej sa naše národy dostali. V neľahkých situáciách sme hľadali východisko z krízového položenia pre naše národy, pre náš štát, pre náš ľud. Uplynul mesiac aj od mimoriadneho zjazdu KSS, kde sme tie závery, ku ktorým politické vedenie nášho štátu v Moskve prišlo, verejne proklamovali a ako líniu našej politiky, líniu našej štátnej a stranícke politiky verejne vyhlásili a získali pre ňu súhlas.

Pravda, boli ľudia, ktorí vtedy nechápali toto stanovisko, nechápali, alebo niektorí ani nesúhlasili s takýmto riešením. Dnes, po mesiaci, myslím, môžeme jednoznačne povedať, že východisko, ktoré vedenie nášho štátu, vedenie komunistickej strany zo situácie, ktorá v auguste vznikla, našlo a našej verejnosti predložilo na súhlas a žiadalo preň podporu, bolo správne, bolo jedine správne.

Máme za sebou mesiac takzvanej normalizácie nášho života. V továrňach pracujú robotníci, technici a ostatní pracujúci, dohaňajú straty, skĺzy, ktoré nám vo výrobe vznikli. Možno povedať, že práca beží normálne. Naši roľníci usilovne pomáhajú starať sa o výživu nášho obyvateľstva. Aj inteligencia pracuje na svojich úsekoch a rieši problémy, ktoré má na svojich pracoviskách. Deti začali chodiť do školy normálne začiatkom septembra a v najbližších dňoch sa i na vysokých školách obnoví normálny chod, normálna prevádzka. Aj ostatné prejavy nášho života dostávajú akosi viac-menej obvyklý ráz. I futbal funguje, i hokej, i to ostatné, čo patrí k životu, k práci alebo aj k rozptýleniu. Treba sa i dnes poďakovať všetkým tým miliónom ľudí, ktorí za ten mesiac svojou statočnou prácou i svojím politickým postojom prispeli k upokojeniu, k obnove normálneho každodenného života, proste k tej normalizácii, ktorú si žiada život, ktorú si žiada normálna práca.

Dostal som za ten mesiac ohromné množstvo listov, ako hádam každý vedúci politický pracovník. Ohlasy na moje prejavy, vystúpenia, proste na politický postoj. Mnoho a mnoho pozitívnych, súhlasných listov. Listov, z ktorých človek čerpá dôveru a posilu v takejto nie práve ľahkej práci. Pravdaže, aj hlasy kritické alebo aj negatívne. Ale tak to už býva. Kto sa dá na verejnú činnosť a chce ju robiť zodpovedne, bez uhýbania a bez kolísania, nenájde len podporu a priateľov, nájde aj kritikov, nájde aj ľudí, ktorí majú opačný, alebo aj nepriateľský postoj. S tým treba rátať a ja osobne som si už na to dávno zvykol. Prichádza množstvo pozvaní do závodov, do organizácií a človek ľutuje alebo niekedy sa hanbí, že nemôže vyhovieť a prísť medzi ľudí nielen preto, aby im dačo povedal, ale najmä aby počúval ich hlasy, ich názory, ich radosti i bolesti, aby mohol potom správne ďalej postupovať a pracovať.

Chcel by som na tieto listy, na niektoré otázky, ktoré v našej verejnosti sú, kde si ľudia nevedia rady alebo nemajú dosť jasno, v tomto dnešnom príhovore reagovať.

Popri tomto veľkom konsolidačnom diele, ktoré umožňuje normálny život našich ľudí, prácu, pokoj, ktoré im dáva už väčšiu dávku istoty v každodennom živote, lietajú medzi našimi ľuďmi množstvo paník, chýrov, vymyslením. Pravdaže, každý udáva autentický prameň a akosi to nepomáha k upokojeniu našej atmosféry. Neviem, prečo si ľudia nepreveria všelijaké tie chýry, ktoré sú tu — o zatváračkách, o mučení ľudí či v Moskve, či tu, či kdekade inde. Natára sa toľko vecí a, myslím, že by sme mohli užitočnejším veciam venovať svoj čas a svoj rozum. Napríklad včera ma volal jeden veľký závod na Slovensku, že dostal ďalekopis od veľkého závodu v Čechách, aby zvolal celozávodnú schôdzu, aby zostavil rezolúciu a poslal ju na rôzne miesta v tom zmysle, že sa vraj má odstraňovať niekto z vedenia našej strany a štátu atď. Pýtali sa ma, čo majú robiť. Povedal som im — a hovorím to aj vám verejne: pred dvoma dňami sme so všetkými vedúcimi našej strany a nášho štátu sedeli a radili sa o tom, ako upravovať ďalšiu cestu nášho štátu, našich národov, ako spoločne ďalej postupovať, čo treba ďalej doriešiť, vyjasniť atď. Teda v pokoji a zdraví sme všetci takto spolu hovorili a nevidím nijakú príčinu pre panikárske zákroky, aby sa v našich závodoch alebo na ktorýchkoľvek iných pracoviskách ľudia búrili, znepokojovali a na základe nesprávnych chýrov prijímali nejaké dokumenty, rezolúcie a pod.

Málo si ľudia všimli povedzme takýto fakt: Čo tu bolo reči o masových zatváraniach! Na mnohých ľudí padol strach, nenocúvali doma alebo aj utekali za hranice, nevideli tu dosť pokoja pre seba. Ale je, myslím, už dosť známe, že odvtedy, čo sme sa vrátili z moskovských rokovaní, nebol u nás v Československu zatvorený ani jeden jediný človek za politické názory alebo za politickú činnosť. V takých časoch, v takých chvíľach, v akých sme žili a žijeme ešte dnes, hádam to nie je malá vec. A predsa vidíte, paniky lietajú a ľudia — a niektorí sú vonku za našimi hranicami — žijú v nervozite a v strachu, akoby sa niečo zlého u nás s ľuďmi robilo. A keď sa vracajú — a ľudia sa zase vracajú domov — sú prekvapení, oči otvárajú, ako sa mohli takto poplašiť. O takéto paniky sa, pravda, starajú i zahraničné vysielačky na Západe. Noviny sú preplnené najrôznejšími výmyslami, chýrmi, dohadmi a pokúšajú sa znepokojovať našich ľudí a vnášať neistotu alebo aj rozvrat.

Po tomto mesiaci konsolidačnej práce všetkých našich ľudí, miliónov našich ľudí i politického vedenia, sa zamýšľame — a treba, aby sme sa zamýšľali všetci, nielen v politickom vedení, ale všade — nad druhou, ďalšou etapou nášho vývinu, nad definitívnymi politickými východiskami z krízového stavu, do ktorého sme sa dostali v auguste. Ako definitívne riešiť tieto situácie, ako nájsť svoje miesto a uplatnenie pre naše národy, pre milióny našich robotníkov, roľníkov, inteligencie a pod.

Ako nájsť pokoj, istotu, zabezpečenie tak práce, ako i života i slobody a tvorivej činnosti našich ľudí. Toto sú problémy, ktoré sú dnes pred nami, ktorých riešenie hľadá vedenie strany a štátu, s ktorými sa obráti, domnievam sa, dosť skoro, na celú našu verejnosť. Z podmienok, v akých dnes sme, musíme vedieť nájsť tú najlepšiu, najprijateľnejšiu, najstatočnejšiu cestu kam viesť, ako viesť naše národy. Domnievam sa, lepšie povedané, som hlboko o tom presvedčený, že naše národy sú nielen kultúrne národy, že naši ľudia sú vyspelí, zrelí, rozumní — a ukázali to vo všetkých ťažkých situáciách v dávnejšej i nedávnej minulosti — a že treba s nimi hovoriť otvorene, konkrétne, čestne, a to i vtedy, keď sú to niekedy, hádam, nemilé, alebo nie práve najprijateľnejšie veci. Že naši ľudia radšej prijmú tvrdú pravdu ako nejakú peknú polopravdu, alebo aj priamu lož. Ja som sa aspoň usiloval vo svojich vystúpeniach držať sa toho i keď viem, že sa to mnohým nepáčilo a že ma za to aj mnohí kritizovali alebo ešte aj kritizujú.

K niektorým z tých otázok, ktoré nastoľujú ľudia či v listoch alebo aj na schôdzach, by som chcel povedať pár slov. Po mimoriadnom zjazde KSS vznikli také podozrievania, najmä v českej verejnosti, či Slováci nešpekulujú, či nevymýšľajú dačo i s touto republikou alebo nejako ináč. Či otázky okolo federácie nie sú namierené na oslabenie nášho štátu. Myslím, že tento mesiac ukázal, že nič také nikto nešpekuluje a že najmä nové politické vedenie na Slovensku, ktoré vyšlo z mimoriadneho zjazdu KSS, sa veľmi statočne usiluje riešiť naše spoločné štátne veci, veľmi poctivo sa usiluje upevniť dôveru medzi našimi národmi a národnostami a posilniť náš štát. Možno tu trochu pô-

sobil aj taký nezvyk, že v niektorých otázkach môže vychádzať iniciatíva aj zo Slovenska. Nebolo to v minulosti tak často, aby nejaká závažnejšia iniciatíva v politickom živote prichádzala zo Slovenska. A hádam aj z tohto nezvyku, keď sa niektoré otázky nadhadzovali, vzniká trochu také podozrievanie, čo sa tým sleduje.

Teraz bolo celej našej českej a slovenskej verejnosti predložené stanovisko k federatívnemu usporiadaniu nášho štátu. Bude verejná diskusia o týchto otázkach. Pre slovenský národ je to historická chvíľa, keď po stodvadsiatich rokoch alebo povedzme aspoň po 50 rokoch existencie československého štátu prvý raz sa bude môcť slovenský národ v plnej miere ako celok uplatniť v našom štáte ako rovnocenný partner. Je to, hovorím, veľmi významná záležitosť a pritom v takom riešení, v ktorom nielenže český národ nič nestráca, ale naopak, dostáva možnosť sa tiež plne uplatňovať v tomto štáte ako národ a formovať svoju kultúru i svoju politiku. Obidva tieto naše národy ako hlavná časť nášho obyvateľstva dostávajú možnosti na inštitucionálne vyjadrenie v oveľa užšej priateľskej a bratskej spolupráci. Som hlboko presvedčený, že vzniká možnosť nových, lepších, bratskejších vzťahov medzi našimi dvoma národmi. Zo srdca si želáme, aby to tak bolo. Vzniká príležitosť pre vnútorné upevnenie nášho štátu, pre vnútornú spoluprácu, hlbšiu spoluprácu oboch našich národov. Vidím v tom veľké plus pre ďalší náš vývin, a to tak pre slovenský, ako aj pre český národ.

Chceme súčasne riešiť aj vzťahy voči našim národnostným menšinám, národnostiam, voči našim maďarským, ukrajinským, poľským a nemeckým spoluobčanom. Chceme to riešiť demokratickým spôsobom približne v tých istých termínoch ako federatívne usporiadanie nášho štátu. Naša verejnosť čoskoro dostane, hádam v najbližších dňoch, na posúdenie návrh ústavného zákona o postavení národnostných menšín v Československu. Považujem to tiež za veľmi dôležitý konsolidačný faktor, aby nielen Česi a Slováci, ale všetci ostatní naši spoluobčania tento štát, československý štát, považovali za svoju vlasť, za svoju domovinu, za štát, ktorý im dáva možnosť uplatniť sa u nás ako občanom, ale i ako príslušníkom národa alebo národnostnej menšiny.

Vznikajú otázky, ako to bude s tou demokratizáciou. Či budeme alebo nebudeme pokračovať v demokratizačnom procese, či budeme alebo nebudeme dávať hlbšiu, novú náplň socialistickej demokracii u nás. Celé politické vedenie nášho štátu a, prirodzene, i vedenie KSS, považuje prehlbovanie socialistickej demokracie u nás za jednu zo zásadných otázok našej politiky. A bol by som veľmi rád, keby nik nepochyboval o tom, že všetci myslíme túto vec poctivo a vážne. Že nemusíme odkladať množstvo otázok, hádam na dlhé mesiace alebo roky, že vo vnútornom živote našej strany, v spoločenských organizáciách všetkých tých zložiek Národného frontu, v samospráve, v ľudovej správe, v závodoch, na dedinách, môžeme tieto myšlienky do značnej miery uskutočňovať už dnes, prenášať ich do života. A chcem povedať tiež veľmi zodpovedne, že v tomto nám nikto nebráni. A nikto na nás ani nenalieha, ani v Moskve, ani teraz, aby sme zdravé myšlienky socialistickej demokracie v našom živote neuskutočňovali. Nechceme sa vracať pred január tohto roku. Nechceme sa za žiadnu cenu vracať do deformačných období z rokov päťdesiatych, ani ja, ani nikto z vedenia KSS, ani nikto z vedenia KSČS. Naopak, proti takýmto tendenciám by sme sa všetkými politickými formami bránili a zápasili proti tomu. Isteže za tých dvadsať rokov výstavby socializmu u nás neboli len tiene. Boli mnohé pozitívne, záslužné veci, bola tu záslužná práca miliónov ľudí, a toto nemôže nikto ani zhadzovať, ani odpísať z našich dejín. Chceme odstraňovať nedostatky, chyby, prechmaty, ktoré boli v našej minulosti a dávať v novej náplni socialistickej demokracie našim ľuďom, našim občanom, tak komunistom, ako aj nekomunistom, možnosť plnej spoluúčasti na tvorbe našej politiky, spoluúčasti na rozhodovaní o našich otázkach, i na kontrole, ako sa tieto otázky budú vykonávať. A na to máme i dnes dosť široký priestor, aby sme nemuseli otázky odkladať.

Pravdaže, dnešná doba si žiada disciplinovanejší prístup k mnohým otázkam, sebadisciplínu oveľa väčšiu práve preto, aby sme sa z momentálnej situácie, z krízových javov dostali. Žiada sa, aby sme sa i na náš pojanuárový vývin pozreli kritickým okom. Aby sme videli to, čo v ňom bolo správne, poctivé, čo zodpovedalo našim zámerom, čo podporovalo rozvoj našich národov, rozvoj socialistickej spoločnosti, a aby sme súčasne videli, čo nám škodilo, čo nás hamovalo, čo bolo chybné v našej vlastnej práci, čo do istej miery prispievalo k narušovaniu medzinárodných vzťahov alebo ku komplikáciám, nezhodám atď. Kritický prístup k vlastnej práci tak u jednotlivca, ako aj u národa, štátu, je podmienkou správnej analýzy a správneho videnia dopredu, pri hľadaní správneho riešenia. Nie je možné len všetko vychvaľovať a nevidieť aj chyby a nedostatky. I o tomto hovorí politické vedenie a bude sa musieť pomerne skoro dostať k takejto kritickej analýze, aby sme vedeli, čo bolo správne, poctivé, užitočné, čo máme a musíme v našej spoločnosti udržať a rozvíjať, čo bolo chybné, čo bolo škodlivé, čo nám privolávalo nebezpečenstvo pre pokojný život našich národov. Tak boli myslené i moje slová, ktoré som v týchto súvislostiach povedal. Budeme sa k tomu musieť všetci vracať. A ja viem, že sú i na schôdzkach u nás i medzi ľuďmi o tom rozdielne názory. A práve politické vedenie bude musieť tieto názory zjednocovať a veľmi jasnou rečou o tom hovoriť. Sú pochybnosti, či budeme môcť pokračovať v ekonomickej reforme. Vedenie našej strany i vláda i všetky rozhodujúce miesta povedali, že nám nič a nikto nebráni, aby sme si my hľadali v celej tej veľkej hospodárskej sfére nové prístupy a nové riešenia tak, ako to zodpovedá našim vlastným záujmom, ako to my považujeme za správne. Budeme teda znovu študovať tieto otázky a hľadať najlepšie organizačné i ostatné formy, ako dať novú dynamiku do nášho hospodárstva, ako sa starať o nový vzostup technickej, ekonomickej i sociálnej úrovne nášho života. Hovorím to len preto, že pochybnosti o tejto otázke medzi ľuďmi boli.

Je tu, pravdaže, veľmi diskutovaná a živá otázka spojeneckých vojsk na našom území. Sú k tomu často nesprávne prístupy. Ľudia stavajú dakedy veci tak, že keď odídu tieto vojská z nášho územia, potom bude všetko v poriadku a potom možno hovoriť o normalizácii. Treba povedať, že je to trocha naivný prístup k týmto otázkam. Naivný nielen preto, že o tom nerozhodujeme my sami, ale je jednoducho nereálny. Vedenie nášho štátu, vláda, rokuje o týchto otázkach a možno dnes povedať, že je reálna nádej, že značná časť, veľká časť, prevažujúca časť týchto vojsk z nášho územia odíde. Že zatiaľ istá časť u nás zostane. Bude sa rokovať o tých veciach veľmi konkrétne a naša verejnosť bude iste o tom informovaná. Treba však vychádzať z toho reálneho faktu, ktorý tu je, ktorý nevieme zmeniť, a preto teda aj k tejto otázke tak pristupovať. Prvým a hlavným predpokladom odchodu vojsk či časti, či väčšiny alebo neskoršie aj všetkých armád spojeneckých vojsk z nášho územia je politická konsolidácia. Nielen tá bežná konsolidácia normálneho života, o ktorej som hovoril, ale politická konsolidácia, dôsledné plnenie moskovských dohôd v celom kurze politickom, ktorý tu bol, ktorý znamená upevňovanie socialistických síl u nás, ktorý znamená politický zápas s antisocialistickými silami, s extrémami, s výstrelkami, ktorý dáva istotu, že náš štát, naše národy, chcú žiť a budú žiť v rámci socialistického spoločenstva národov, že v tom vidia svoju budúcnosť, v tom vidia aj otázky bezpečnosti našich národov atď. Teda táto politická konsolidácia v širšom slova zmysle, tá je hlavným predpokladom, aby sme i otázku vojsk na našom území mohli s príslušnými vládami prerokovať a riešiť. Veci sú nie obrátene, o tom nech si nikto nerobí zbytočné ilúzie. A preto od nás, od toho, ako dôsledne budeme moskovské rozhovory, ich ducha, ich kurz, do nášho života prenášať, ako budeme z našej strany záväzky plniť, od toho závisí, ako naše štátne vedenie bude môcť rokovať a naliehať na splnenie záväzkov aj druhej strany. Pravda, na to, ako tieto veci robiť, sú medzi našimi ľuďmi ešte rôzne názory. Ale, myslím, že o tom princípe, že najprv musíme splniť svoj diel, ťažko pochybovať.

Museli sme urobiť niektoré opatrenia v masovokomunikačných prostriedkoch, v tlači, v rozhlase, v televízii. Jednak preto, že to žiadali spojenecké štáty, ale poviem rovno, aj preto, že vo vedení našej strany, vo vedení nášho štátu nebola ani pred augustom spokojnosť s najrôznejšími výstrelkami, ktoré v týchto oblastiach boli. Vieme, že na týchto úsekoch pracovala a pracuje obrovská väčšina statočných ľudí, ktorí podporovali vedenie strany a vedenie nášho štátu.

Ale vieme, že tam bolo i dosť výstrelkov, a poviem rovno, aj dosť nezodpovedností, a že nám to škodilo, že nám to škodilo nielen vo vzťahoch k našim spojencom a zapríčiňovalo komplikácie i krízové stavy, ale že nám to škodilo aj v našom vlastnom vnútornom vývine. Teda dnes pred pracovníkmi na tomto úseku stojí otázka oveľa vyššej zodpovednosti za svoju prácu. Je rozdiel, ak si v kruhu svojich priateľov alebo známych poviem taký alebo onaký názor — povedal by som, z toho sa nestrieľa, keď sa povie aj názor nesprávny. Ale len čo ho prostredníctvom tlače alebo iných oznamovacích prostriedkov dávame miliónom ľudí, z toho sa už stáva politická činnosť. A tá musí byť dnes krajne zodpovedná. V tomto smere musíme apelovať na všetkých pracovníkov na tomto úseku, aby pomáhali vedeniu strany, vedeniu štátu práve v tejto veľkej konsolidačnej politickej práci.

Je mnoho dohadov medzi ľuďmi u nás a, samozrejme, v západnom svete sú tým preplnené noviny a vysielačky, o rozporoch vo vedení nášho štátu, kto sa komu usiluje o miesto, kto koho vymení, kto padne a kto nepadne atď. Chcem povedať, že táto hystéria nemá nijaký seriózny podklad, že sú to povymýšľané veci. Nechcem tvrdiť, že vo vedení nášho štátu alebo strany máme v každej čiastkovej otázke úplne zhodné názory. Veď po auguste vznikla u nás nová situácia, z ktorej treba hľadať východiská, kde sa snažíme nájsť najlepšie riešenie, a kým sa tieto východiská hľadajú, kým sa, povedal by som, politická línia ustáli, tak môžu byť v niektorých otázkach i rozdielne názory. Usilujeme sa však všetci spoločne nájsť tieto východiská a domnievam sa, že v pomerne krátkom čase nájde Ústredný výbor našej strany takéto spoločné pre celú stranu, pre všetkých jej príslušníkov záväzné hľadiská na prístup k našej nedávnej minulosti, i naše najbližšie úlohy. Paniky, ktoré okolo týchto otázok sú, pravda, ako hovorím, sú neopodstatnené, či už sa týkajú mojej osoby, alebo či sa týkajú ostatných našich ľudí. Dnes sa na politických pracovníkov, na vedúcich pracovníkov kladie vysoká miera zodpovednosti, vysoká miera politickej zodpovednosti za každé slovo tak či onak povedané alebo formulované. A z toho musíme vychádzať. Lebo sme ešte neprešli všetky úskalia a všetky nebezpečenstvá v tejto situácii. Nechceme situáciu idealizovať, že už akosi všetko to najhoršie je za nami. Bude záležať na našej práci, na našich postojoch, aby sa veci stále zlepšovali, vyjasňovali, aby sa pokojná práca, pokojný život našich národov upevňoval, aby nevznikli nové krízy a nové ťažkosti. A o toto ide i vo vedení našej strany, i v celej našej verejnosti. Keď sa raz rozhodneme pre jednu cestu, ako sme sa rozhodli na moskovských rokovaniach, alebo na mimoriadnom zjazde KSS, treba po nej kráčať dôsledne. Váhať, kolísať každý deň, ťahať sa raz napravo, raz naľavo, to je najhoršie, čo v takejto situácii možno robiť. Treba mať pevný, dôsledný, rozhodný kurz. Ja osobne i vedenie KSS nevidí inú cestu a iné východisko, ako dôsledne kráčať po ceste, ktorú sme v Moskve dohovorili, ktorú sme na zjazde a na Ústredných výboroch našej strany v Prahe i v Bratislave prijali, presvedčovať o tom našu verejnosť, získavať ju pre spoluprácu v týchto otázkach.

Preto znovu i pri tejto príležitosti voláme na pomoc, na spoluprácu, na spoluzodpovednosť všetkých statočných ľudí u nás, všetkých českých, slovenských statočných ľudí i príslušníkov našich národnostných menšín. Človek nemôže zodpovedne politicky pracovať, ak necíti oporu v širokých vrstvách našich národov. A zmysel politickej práce, najmä v takých časoch, ako sú dnešné, je pomáhať ľuďom, vidieť fakty, vidieť skutočnosti, vidieť možnosti. Potom sa dá oveľa rýchlejšie robiť u nás i konsolidačný proces, i rozpracúvať otázky vnútornej demokratizácie nášho života, ekonomických problémov i všetkých ostatných, slovom, riešiť problémy krok za krokom. Budeme pripravovať krátkodobý program — na najbližšie mesiace, alebo na rok — ktoré naše vnútorné problémy máme riešiť. A prirodzene, tiež ako vyriešiť naše medzinárodné vzťahy, ako obnovovať dôveru medzi socialistickými štátmi, i medzi našimi komunistickými stranami. Slovom, ako zabezpečiť život našich národov. Lenin v ťažšej situácii povedal takú myšlienku — nikto nás nemôže zničiť okrem našich vlastných chýb. Myslím, že to platí aj pre našu situáciu v Československu. Preto treba tak opatrne a múdro skúmať každú otázku, preto treba hľadať správne východiská, aby naše vlastné chyby — každý človek i každá skupina sa môže dopúšťať chýb, je to ľudská vlastnosť — nesťažovali našu situáciu, nesťažovali našu cestu. To je neobyčajne dôležité. Uskutočňovať takú politiku, aby naši ľudia cítili pevnú pôdu pod nohami, aby sa cítili bezpeční v každodennom živote, i v celej politickej orientácii, aby videli dopredu, aby videli jasnú perspektívu pre seba osobne, pre naše národy, pre náš štát. Pravdaže, človek nechce žiť hocako. Mať len stravu, mať len strechu nad hlavou, prácu a podobne. Chce žiť slobodne, a ide o to. Utvoriť u nás také podmienky, aby naši ľudia cítili, že môžu žiť slobodne, že môžu s hrdou hlavou, so vzpriameným čelom žiť a chodiť a že nebudú mať pocity dajakého poniženia, dajakého ohýbania chrbtovej kosti. Som hlboko presvedčený, že takéto podmienky máme a že takéto podmienky môžeme u nás utvárať. A len preto, že som o tom hlboko presvedčený, že poznám reálne fakty, poznám skutočnosť, len preto tiež na to vyzývam druhých, a preto o tom presvedčujem druhých. Keď sa o týchto otázkach dohovoríme, presvedčíme, nebude nijaký problém u nás, v našich vnútorných otázkach, v našich medzinárodných vzťahoch, neriešiteľný. Ak som už nejaký citát spomenul, spomeniem ešte Goetheho. Povedal, je to, pravdaže, básnicky, trošku nadnesené, že človek unesie aj horu, ak má na to dosť vôle. A ide o to, aby sme mali dosť vôle poctivo, statočne, riešiť naše všetky problémy a hľadať spoločné východisko z tejto našej situácie. Chcel by som ubezpečiť všetkých vás, vážení priatelia, o tom, že celé naše politické vedenie, celé vedenie nášho štátu sa usiluje o takúto cestu, poctivú, čestnú cestu pre naše národy, že takto sa usiluje i v rokovaniach s našimi spojencami, s našimi partnermi zabezpečovať život našich národov, našich ľudí i nášho štátu.

Ešte raz ďakujem všetkým, ktorí nám za ten mesiac, mesiac ťažkej a veľmi zodpovednej práce poskytovali pomoc, dôveru, spoluprácu, ktorí pomáhali pri konsolidácii ekonomickej i politickej, a ktorí sú nám ochotní túto pomoc a podporu poskytovať i naďalej. O túto podporu, o toto porozumenie a o túto spoluprácu všetkých statočných ľudí v Čechách i na Slovensku sa znovu a znovu uchádzame a za túto vám vopred všetkým ďakujem.

PRAVDA, 29. septembra 1968, str. 1. a 2.

PRÁCA, 25. septembra 1968, str. 3.

7/295/XI

Nezarúbaná cesta

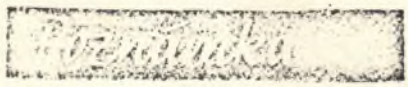
Zodpovednosť tých, čo neodídu

Emigrácia našich ľudí najprv za chlebom a neskôr aj z iných dôvodov — to je osobitná smutná kapitola neblahej histórie ľudu žijúceho na tejto príliš frekventovanej križovatke sveta. Neodišli ste prví a nebudete, žiaľ, ani poslední, vy, čo v týchto dňoch nastupujete do lietadiel, aby vám našli iný kút sveta, v ktorom sa budete cítiť — jeden bezpečnejšie, ďalší lepšie a iný z dôvodov len vám osobne známych.

Zaujímavé a bolestné je, že sa u nás zaužíval názor pestovaný vytrvalo po celý čas emigrovania našich ľudí, že sú „odpísaní" navždy. Zdá sa, že bude žiaduce s týmto názorom polemizovať. Poznáme vo svete mnoho krajín, ktoré svojich emigrantov nepokladajú za odumretú ratolesť svojho národa, že s nimi nadväzujú vždy nové a nové kontakty a že — a to je najdôležitejšie — vytvárajú pre nich predpoklady, aby sa mohli, kedykoľvek sa im bude chcieť, vrátiť domov. Juhoslávia má v súčasnosti za hranicami svojej krajiny státisíce svojich ľudí a nepočuť z úst oficiálnych predstaviteľov tohto štátu, že by o nich hovorili ako o emigrantoch, ktorí majú zarúbanú cestu k návratu, ak, pravda, nie sú vojnovými zločincami, na ktorých čaká výkon spravodlivosti. Spomenul som preto Juhosláviu, že ide o socialistickú krajinu, štát, ktorý buduje na podobných princípoch ako my svoju politiku — na báze socializmu.

Čo Juhoslávia očakáva od svojich ľudí, ktorí odišli za hranice, je známe. Písalo a hovorilo sa o tom dosť. Ak sa o tom hovorilo a písalo, tak vždy len tak, že ide o výhody, ktoré z návratilcov štát a spoločnosť má. Neviem, prečo sa u nás dosiaľ udržuje zvyšok myslenia minulosti, že emigrant je pre nás vždy stratený. Azda preto, že mu zahatáme cestu k návratu? Ak zaručujeme každému občanovi okrem iných slobôd, z ktorých sa zrodil tento štát pred 50. rokmi, aj slobodu pohybu, je predsa nemysliteľné, aby sa ľudia, ktorí nič nezákonného nevykonali, sa báli vrátiť späť do svojej vlasti. Kto si osobuje právo odoberať im právo na návrat do — a to treba podčiarknuť — svojej rodnej krajiny? Také právo si nemôže a nesmie vyárendovať nikto.

Ak to v minulosti hralo do nôty mocenským predstaviteľom, že prostredníctvom emigrácie sa zbavovali svojich nielen politických, ale i múdrejších odporcov, tak to dnes v nijakom prípade nesmieme dopustiť. Sme malý národ, často sa o tom navzájom presviedčame, preto si nemôžeme dovoliť strácať múdre hlavy

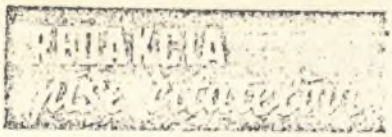

takým smiešnym spôsobom, že ak sa chú opäť doma usadiť, by sme im povedali nie. Veď len zvážme: donesú nám predsa neoceniteľné skúsenosti, v zahraničí nadviazané kontakty, rozum a v neposlednom rade aj materiálne hodnoty, a to by sme mali smähom zahodiť, ako keby sme boli boháčmi, ktorí si môžu všetko dovoliť?

Raz a navždy bude treba nájsť iný vzťah k našim ľuďom, ktorí odišli za hranice nie emigrovať, ale zbierať rozum a skúsenosti, ktoré sa nám vždy zídu a budú pre nás vítané. V tomto zmysle treba nazerať aj na tých, čo odišli práve v tomto období, a nie nariekať nad nimi ako nad navždy odlomenými hálôzkami nášho národa. Svet v druhej polovici tohto storočia nie je svetom konca minulého storočia — svet sa radikálne zmenšil. Tzv. emigrant pre nás neodchádza „za veľkú mláku" navždy, „odskočil" si do Severnej Ameriky, Austrálie, Švajčiarska či Švédska na zopár rokov alebo mesiacov a môže sa vrátiť kedykoľvek — ak mu nezarúbeme cestu smiešnym upodozrievaním alebo i závisťou, že si išiel požiť do „lepších" krajín. Ak mu nezarúbeme cestu sústavou zákonných aktov, ktorými ho budeme stíhať ako prebehlíka.

JÁN MACHAJ

PRÁCA, 25. septembra 1968, str. 3.

Vážený súdruh
MATÚŠ HOJSÍK,
Bardejov

Pred štartom na päťdňový pracovný týždeň

Nie je sa čo čudovať, že pod vplyvom udalostí, ktoré v posledných týždňoch narušili riadny tok nášho života, ľudia prichádzajú do rozličných pochybností. Mnohé sa týkajú aj otázok nášho ďalšieho hospodárskeho vývoja a perspektív rastu životnej úrovne.

Do tejto skupiny otázok patrí i Vaša. Vo svojom liste sa nás opytujete, či je nadalej aktuálna ďalšia etapa skracovania pracovného času i či možno — tak, ako sa predpokladalo — rátať so zavedením päťdňového pracovného týždňa od 29. sept. t. r. Podobné listy sme dostali aj od iných čitateľov, ktorí sú okrem toho zvedaví ešte na niektoré praktické podrobnosti. Rozhodli sme sa teda odpovedať Vám i ostatným čitateľom súhrnnou informáciou, ktorú redakcii poskytol kompetentný pracovník Slovenskej plánovacej komisie, Ing. Ľudovít Rybák.

V poslednom období bola naozaj predmetom diskusie otázka, či v nových, zložitých ekonomických podmienkach bude hospodársky únosné pristúpiť teraz k ďalšiemu skracovaniu pracovného času. Ako sme sa však mohli dozvedieť z vládneho vyhlásenia predneseného 13. septembra v parlamente, vláda sa rozhodla pokračovať v realizácii tohto programu podľa doteraz prijatých zásad a opatrení. To znamená, že všetky práce, ktoré sa pre tento účel vykonali a vyžiadali si najmä v podnikoch a závodoch nemalé organizačné i technické prípravy, budú sa môcť v praxi v plnom rozsahu využiť. Počnúc dňom 29. septembra t. r. začne sa teda prechod na nové pracovné režimy a na päťdňový pracovný týždeň v zmysle uznesenia vlády č. 146 z 15. mája 1968 a vyhlášky Ministerstva práce a sociálnych vecí č. 63/1968.

V novej etape skracovania pracovného času sa dĺžka pracovného týždňa zníži v nepretržitých a trojsmenných výrobných prevádzkach z doterajších 42 na 40 hodín, na pracoviskách s dvojsmennou prevádzkou zo 43 na 41¼ hodiny a v jednosmenných prevádzkach zo 44 na 42½ hodiny. Pritom sa predpokladá, že dĺžka smien bude diferencovaná: ranná 8½ hod., popoludňajšia 8 hodín a nočná 7½ hodiny. Touto úpravou režimov sa skráti pracovný čas o 1½ až 2 hodiny týždenne a pracujúci v úhrne získajú do roka ďalších 25 voľných dní (pravda, okrem tých organizácií, kde takéto úpravy boli už predtým umožnené). Odpadlá pracovná doba bude v celoštátnom úhrne predstavovať ročnú prácu cca 210 tisíc pracovníkov.

Päťdňový pracovný týždeň máme predo dvermi, no treba dodať, že prechod naň je v podnikoch a organizáciách podmienený vytvorením potrebných ekonomických, organizačných a iných predpokladov. Konkrétne to znamená, že napríklad výrobné organizácie budú môcť začať s novou úpravou pracovných režimov až vtedy, keď si zabezpečia úhradu odpadlého pracovného času zo svojich vlastných zdrojov — prakticky zvýšením rastu hodinovej produktivity práce, ktorá má z tohto titulu vzrásť približne o 4 % ročne. Odvetviam služieb — ako doprave, spojoch, zdravotníctvu, obchodu a pod. — sa na tento účel poskytne zo spoločenských zdrojov čiastočná finančná úhrada v rozsahu asi 300—450 mil. Kčs ročne, no zároveň si musia náborom a vyškolením získať ďalších 15—20 tisíc pracovníkov. Až po splnení týchto a iných predpokladov budú môcť nadriadené orgány v spolupráci s Revolučným odborovým hnutím a s krajskými či okresnými koordinačnými komisiami pre otázky skracovania pracovného času dať súhlas na uplatnenie nových pracovných režimov.

V tejto súvislosti sme však už dostali otázku: Od 29. septembra budú sa zrejme na nové pracovné režimy upravené i cestovné poriadky; ako majú potom pracovať organizácie, ktoré si dovtedy nevytvoria nevyhnutné predpoklady pre skrátenie pracovného času? V týchto prípadoch si majú v pondelok až piatok zaviesť cieľové (nové) pracovné a prevádzkové režimy, prispôsobené novým cestovným poriadkom a chýbajúci pracovný čas nadpracovať najviac raz za štyri týždne v pracovnej sobote. Tak budú pracovať dovtedy, kým si vytvoria ekonomické predpoklady pre skrátenie pracovného času v plnom rozsahu.

Osobitné problémy s prechodom na päťdňový pracovný týždeň sa črtajú v odvetviach služieb. V týchto organizáciách možno súhlas poskytnúť len s podmienkou, že sa nezhorší uspokojovanie potrieb obyvateľstva. To znamená, že v týchto prípadoch sa bude môcť týždenný pracovný čas obmedzovať len výnimočne — po prieskume dopytu a schválení národným výborom. Toto čiastočné znevýhodnenie určitej časti pracovníkov v službách sa bude kompenzovať mzdovými, prípadne inými úpravami. O zvýhodnení týchto prác v sobotách a nedeľách je už pripravený návrh vyhlášky Ministerstva práce a sociálnych vecí, ktorý predložia v najbližšom čase vláde.

Celkove sa usudzuje, že nastávajúca etapa skracovania pracovného času bude náročnejšia ako predchádzajúca v rokoch 1965—1967. Jednak preto, že rezervy produktivity práce boli už v minulej etape značne vyčerpané a jednak i z toho dôvodu, že tiež vonkajšie vzťahy, hlavne k železničnej doprave, budú vzhľadom na diferencovanú dĺžku smien komplikovanejšie. Prechod na päťdňový pracovný týždeň v jednotlivých podnikoch nesmie byť príčinou prípadného zvyšovania mzdových nákladov na jednotku výroby a tým skrytého rastu cien výrobkov a služieb. Náročnosť oproti predchádzajúcej etape je zvýšená aj tým, že zatiaľ čo v minulosti sa prechádzalo na nové pracovné režimy diferencovane podľa jednotlivých odvetví, teraz bude možné zaviesť päťdňový pracovný týždeň naraz, k jednotnému termínu vo všetkých odvetviach — pravda, v závislosti od vytvorených predpokladov.

V listoch niektorých čitateľov sme sa stretli s pochybnosťami, či podniky budú schopné na päťdňový pracovný týždeň prejsť už teraz, k 29. septembru 1968. O tom urobila začiatkom septembra Slovenská plánovacia komisia v spolupráci s útvarom Predsedníctva SNR pre prácu a sociálne veci prieskum vo vybraných podnikoch a organizáciách na Slovensku. Väčšina odpovedí bola kladná. V Západoslovenskom kraji sa 90 percent opýtaných podnikov vyjadrilo, že má vytvorené predpoklady začať s prechodom na päťdňový pracovný týždeň v tomto termíne. V Stredoslovenskom kraji sa rovnako vyjadrilo 73 % podnikov; len vo Východoslovenskom kraji bola relácia opačná, tam sa však pripravujú na hromadný prechod k 1. januáru 1969. V spomínaných podnikoch, ktorých výber bol pri prieskume dostatočne reprezentatívny, sa zavedenie nových pracovných režimov od 29. 9. 1968 má týkať v Západoslovenskom kraji 78 % a v Stredoslovenskom 63 % pracovníkov. Podľa prieskumu, ktorý uskutočnila Štátna plánovacia komisia v máji t. r., sa predpokladalo, že na päťdňový pracovný týždeň k termínu prejde 46 % pracujúcich.

Ako teda vidieť, podniky svoje prípravy v posledných mesiacoch podstatne urýchlili a päťdňový pracovný týždeň sa bude zavádzať — oproti pôvodným predpokladom — v určitom časovom predstihu. Pravda, sú ešte niektoré nedoriešené problémy — napríklad v spojoch otázka rozširovania tlače vo voľných sobotách. Ďalšie problémy môžu vzniknúť — napr. s nakládkou a vykládkou vagónov v jesennej kampani, s poskytovaním služieb a pod. Preto vo zvýšku prípravného obdobia majú by si podniky a organizácie v spolupráci s orgánmi ROH svoje možnosti ešte raz preskúmať a overiť. Lepšie je teraz každý krok zodpovedne uvážiť, ako v neskoršom období naprávať ťažkosti, ktoré by mohli nastať následkom unáhleného postupu.

Našim čitateľom, ktorí už v októbri získajú štyri voľné soboty, úprimne želáme, aby ich príjemne a v zdraví dobre užívali.

Vaša

PRÁCA

PRÁCA, 29. septembra 1968, str. 1. a 5.

9/295/XI

Mníchov a medzinárodné právo

D. M. KRNO

Keď K. Marx koncipoval Inauguračnú adresu, mnohé požiadavky museli znieť ako utópia. Veď v roku 1864 sa ešte len začínal prejavovať moderný imperializmus-kolonializmus. Ešte všeobecne platili zásady, ako že moc je viac ako právo, ohľadná imperialistická veľmoc — hitlerovské Nemecko.

Okolnosti a udalosti, ktoré viedli k Mníchovu, aj Mníchov sám, a jeho dôsledky, sú všeobecne známe. Bolo by zbytočné tu ich znovu pripomínať a analyzovať. Vnútorná nejednotnosť Československa. Silná „piata kolónia". Snaha Západu kanalizovať Hitlerovu agresivitu na Východ. Prakticky úplné obkolesenie Československa otvorenými nepriateľmi. Rozpad Malej dohody. Ochota ZSSR pomôcť a vyhrážanie „spojencov", ak sa budeme brániť, atď., atď.

V lete a v jeseni 1938 museli naše dva národy vypiť pohár bolesti do dna.

Mníchov právom ostal v pamäti našich národov i všetkých čestných mierumilovných ľudí sveta ako súhrn zrady a násilia, bezprávia a vierolomstva, šliapania medzinárodného práva a morálky. Krivda za stôl sadla...

Proti najelementárnejším zásadám medzinárodného práva v Mníchove mocní vtedajšieho sveta si zasadli a rozhodovali o nás. Diktovali nám. O nás — bez nás. Márne sme sa odvolávali, hoci na arbitrážnu dohodu československo-nemeckú z roku 1925, v ktorej bolo výslovne konštatované, že „práva štátu nemožno meniť bez jeho súhlasu".

Povýšenecky a len dodatočne nám dali na vedomie — aj to nie úplne a definitívne — svoje rozhodnutia, podmienky. Očistom nám sľubovali medzinárodnú garanciu našich nových hraníc, ktoré sme však ešte nepoznali. Ba aj túto garanciu podmieňovali tým, že budú uspokojené, okrem všetkých nárokov Berlína, aj všetky nároky Varšavy a Budapešti.

Svoju agresivitu voči nám odôvodňovalo hitlerovské Nemecko tým, že Československo je vraj trvalou hrozbou mieru a bezpečnosti v Strednej Európe, najmä preto, lebo v dôsledku spojeneckej zmluvy so ZSSR je sovietskou nepotopiteľnou materskou loďou, ktorá trvale ohrozuje Nemecko.

Západní imperialisti zasa svoje nekorektné správanie sa, svoju zradu,

Musela prísť prvá svetová vojna, zvíťaziť Veľká októbrová socialistická revolúcia, natoľko pokročiť politické myslenie, mravné i právne cítenie más, aby sa v medzinárodnom práve začali uplatňovať zásady, aké pred vyše polstoročím predvídal a požadoval Karol Marx.

Dekrét o mieri označil útočnú vojnu za najväčší zločin. Podrobne definoval a prísne odsúdil každú anexiu, vyslovil zásadu zvrchovanej rovnosti národov a štátov.

Pakt Spoločnosti národov žiadal „prísne zachovávať predpisy medzinárodného práva... brániť spravodlivosť a svedomite plniť všetky zmluvné záväzky..."

Zdalo sa vtedy, že Československo — štát v centrálnej Európe a jeden zo spoluzakladateľov Spoločnosti národov — je nadostač medzinárodnoprávne zabezpečené. Buržoázna Československá republika sa však snažila zabezpečiť sa aj náležitými spojeneckými väzbami. Pôvodný spojenecký väzok s Francúzskom rozšírila na trojstranné sovietsko-francúzsko-československé spojenectvo. Toto malo garantovať štátnu bezpečnosť, územnú celistvosť a politickú nezávislosť zmluvných štátov.

Obdobné zmluvy o vzájomnej pomoci spojovali aj tzv. Malú dohodu: Československo, Rumunsko a Juhosláviu.

Všetky tieto medzinárodnoprávne ustanovenia, spojenecké záruky, bezpečnosť Československa i svetový mier boli razom vážne ohrozené, keď sa v našom susedstve objavila vojensky nadostač mocná, politicky bez-

svoj zločin sprisahania ospravedlňovali tým, že vraj obetovaním Československa — zradou spojeneckých záväzkov i pošliapaním medzinárodného práva — zachránili mier v Európe a na celom svete. Aby tomuto svojmu tvrdeniu dodali zdanie vierohodnosti, uzavreli Chamberlain i Daladier s Adolfom Hitlerom akoby pakty večného mieru medzi Veľkou Britániou, Francúzskom a Treťou ríšou. Tento krátkozraký a draho vykúpený „trvalý mier" vytrval presne 11 mesiacov.

Nás nútili uveriť, že sa situácia len zrazu tak vyvinula. Že nebolo iné východisko, ako žiadať od Československa sebazrieknutie v záujme záchrany mieru. Čochvíľa však svet pochopil, že všetko toto bola perfídna lož, komédia, ktorá mala zastrieť imperialistické machinácie. Dávno predtým, ako šli do Mníchova, prv ako mobilizovalo Francúzsko a poradilo, aby sme aj my mobilizovali, dávno pred teatrálnymi cestami anglického premiéra do Berchtesgadenu a Godesbergu, pred vyslaním lorda Runcimana do ČSR, prv ako nám odporúčali rokovať s K. Henleinom, ba i pred nemeckou okupáciou Rakúska, — už dávno boli odhodlaní zradiť Československo a na jeho účet vytvoriť novú situáciu vo svete.

Dnes vieme, že pred 30 rokmi sme boli porazení bez boja, nie v záujme mieru, ale v záujme dobrodružných kombinácií imperialistických mocností. Imperialisti chceli nahovoriť svetu, že cieľ posväcuje prostriedky. Národy sa však presvedčili, že prostriedky môžu znesvätiť domnelý cieľ. Aj keby bolo bývalo snaženie mníchovanov po mieri úprimné, agresívne prostriedky len ohrozili mier, priblížili vojnu.

Naše národy, ktoré sa stali obeťou medzinárodného násilia a zločinu, neprávosti, vyhrážania ozbrojenou mocou, objektom všetkých druhov politického a mravného nátlaku, Česi a Slováci už vtedy jasne cítili, že Mníchov — nie je cestou k medzinárodnému mieru. Chápali sme, že neprávosťou a násilím nemožno ani pomáhať, ani slúžiť mieru.

Po Mníchove si celý svet musel uznať, že pri súčasnej úrovni politického uvedomenia ľudu, najmä v Európe, porušovanie, nerešpektovanie medzinárodnoprávneho poriadku, medzinárodnej zákonnosti už nevyvoláva rezignáciu a más. Naopak. Stupňuje úsilie upevniť a uplatňovať zákony mravnosti a spravodlivosti aj v styku medzi národmi a štátmi.

V Mníchove sme boli zaskočení, zradení, ponížení a potupení v ľudskej i národnej dôstojnosti. Ale Mníchov a všetko, čo bolo okolo neho, sa nám stal tiež ťažkou, prísnou, ale aj veľmi dobrou školou. Celý priamočiary vývin Čechov a Slovákov od Mníchova po Slovenské národné povstanie, oslobodenie v roku 1945 a potom Február 1948 i jar 1968 svedčia o tom, že národy sa vedia dobre učiť, dobre pamätajú historické poučenia.

Ľud Československa nevedel zabudnúť bývalým západným „spojencom", Nemohol sa stať priateľom hitlerovských okupantov. Nič nezvládla ani nacistická čižma v Čechách, ani hitlerovská „ochrana" na Slovensku. Ľud Československa v lete 1944 i na jar 1945 opäť vykročil svojou cestou k slobode, pokroku, socializmu.

Mníchov sa mal stať koncom všetkého snaženia napred vo svete. Stal sa pravý opak. V Mníchove tak pošliapané medzinárodné právo, po vojne sa ďalej rozvíja. Vyvolalo svetové pokrokové hnutia. Ovplyvnilo a aktivizovalo ďalšie státisíce ľudí. O povojnovom rozvoji medzinárodného práva svedčí hoci Charta OSN, Charta ľudských práv, rozpad koloniálnej sústavy, rozvoj svetových pokrokových a mierových hnutí a organizácií, atď., atď.

Po druhej svetovej vojne aj len spomienka na Mníchov pôsobí ako mocný podnet pre ďalší rozvoj medzinárodného práva. Ako významný stimul pre upevňovanie nástrojov medzinárodnoprávneho zabezpečenia mieru, pre aktivizovanie mierovej svetovej verejnej mienky. Ľudstvo sa — napriek mnohým recidívam a ťažkostiam — nezadržateľne približuje k všeobecnému rešpektovaniu a uplatňovaniu Marxových požiadaviek spred vyše sto rokov.

SMENA, 29. septembra 1968, str. 1. 11/295/XI

KTO ROZŠIRUJE ILEGÁLNE NOVINY SO SLOVNÍKOM Z PÄŤDESIATYCH ROKOV?

„Zprávy" dostal prokurátor

PRAHA (sm) — Vládny Úrad pre tlač a informácie upozornil generálnu prokuratúru na jestvovanie ilegálneho tlačového orgánu „Zprávy", ktorý začali v minulých dňoch v Prahe, Bratislave a niektorých ďalších miestach rozširovať neznáme osoby. Časopis nemá uvedeného vydavateľa, adresu redakcie, tlačiareň, jediný údaj o jeho autoroch sú slová „Redakčná rada" na jeho zadnej strane. Obsah časopisu je v príkrom rozpore s pojanuárovou politikou KSČS, očierňuje ju, jeho slovník je plný povestných argumentácií z päťdesiatych rokov. Úrad pre tlač a informácie nik nežiadal o jeho registráciu — povolenie k vydávaniu — „Zprávy" sú teda ilegálne a ich existencia odporuje platným československým zákonom. O priebehu vyšetrovania ilegálnych novín budeme ešte informovať.

NOVÉ SLOVO, č. 17/68, 26. septembra 1968, str. 2.

O mocnom jastrabovi a zajačikovi

Bol raz jeden zajačik. Uši dlhé, oči šibalské, nohy bystré, chvostík krátka metlička. Obyčajný mladý zajačik, čo si rád zašantil a nadovšetko mal rád chvíle, keď mohol voľne hopkať po trávnatých čistinkách a chrumkať šťavnatú trávu.

Bol teda jeden zajačik ušlačik — a raz si tiež tak bezstarostne hopkal po čistinke, porastenej nielen trávou, lež aj margarétami a šalviou a iskerníkmi a ešte všeličím, čo pekne kvitne a rozvoniava. Hopkal a bolo mu dobre, predobre. Chvíľami ho nebolo vidno vo vysokej tráve, chvíľami mu trčali len uši, a chvíľami ho bolo vidno celého, lebo na tých miestach boli na čistine plošiny.

A nedaleko sa ticho prikrádal líšiak, taký obyčajný, akých je v lese veľa, ostré zuby, dlhý chvost s bielym kvetom i dobrý nos. Ale líšiak bol za vŕškom i vietor ťahal opačným smerom, zajačika sopliačika líšiak ani nezacítil ani neuzrel.

A nad tým všetkým, nad horou, nad zajačikom ušlačikom a líšiačikom krúžil jastrab. Zobák ostrý ako meč, driapy ako žihly, jastrabie oči všade dovidia.

Krúžil jastrab v povetrí, krúžil veľkými kruhmi, dlhú chvíľu sa mu krídla nehli, len oči jastrabie hľadeli na kraj lesa, na čistiny, na brehy potôčika. A ako tak jastrab jastrí, zazrie aj líšiaka, aj zajačika. Aha, najmä ten ho zaujal! Zajačinka, chutná maškrta! Krúži teda jastrab, krúži — a čaká na príhodnú chvíľu.

Zajačik si len hopká, užíva slobody, užíva slnka.

A zrazu — prišla tá príhodná chvíľa pre jastraba!

Zrazil krídla k telu a ako šíp padá k zemi. A rovno na zajačika.

Nestihol zajačik uskočiť, nestihol sa schovať do chrastia, ba nestihol ani pisknúť. Už ho má jastrab v pazúroch, v tých mocných a ostrých pazúroch, ktoré sa vrývajú zajačikovi do tela. Vrývajú sa do tela a pália a špália.

Skríkol zajačik, ale veľa mu to nepomohlo. Jastrab sa s ním vzniesol do výšky. Už je zarovno korún dubov, už je povyše vršiakov jedlí a smrekov.

A zajačik len vreští a plače, pusť ma, jastrab, chcem sa hrať, chcem si slobodne hopkať! Tvoje pazúry sú také ostré, pusť, jastrab, prosím ťa.

A jastrab na to vraví, v zobáku plno slín:

„Hlupák si, zajačik, náramný hlupák! Líšiak by ťa bol zožral a ja som ťa pred ním ochránil. A k tomu ťa ešte k slnku vynášam. No, predstav si, aký si ty hlupák!".

A jastrabie pazúry sa ešte hlbšie zatínajú do krehkého tela, ešte viac pália a špália.

Zajačik už ani to slnko nevidí, ku ktorému ho jastrab vynáša, nevidí ho, lebo pred očami sa mu robia krvavé kruhy.

RUDO MORIC

NOVÉ SLOVO, č. 17/68, 26. septembra 1968, str. 3.

12/295/XI

Z otvoreného zápisníka

O politickej realite

Zásluhou dr. Husáka sa v našom poaugustovom politickom slovníku udomácnil nový výraz: politický realizmus. Je to výraz, ktorý v danej politickej situácii nie všetci rovnako chápu a vykladajú. Nie je málo ľudí, čo si tento politický realizmus vysvetľujú ako tendenciu zmieriť sa s danou skutočnosťou, brať ju takú, aká je, a odovzdať sa do „vôle božej". To je však prinajmenšom mätenie pojmov. Zmierenie sa s danou skutočnosťou nie je v žiadnom prípade politický realizmus: to je už rezignácia a kapitulantstvo, pre ktoré máme v politickom slovníku presné označenie — konzervatívizmus. Nie je teda realistom, ale konzervatívcom, kto daný stav vecí považuje za nezmeniteľný, kto sa s týmto stavom bojí pohnúť, kto podlieha situácii dňa.

A aký je teda skutočný zmysel politického realizmu?

Nepochybne, prvým a základným predpokladom politického realizmu je brať skutočnosť do úvahy, počítať s ňou ako s rozhodujúcim faktorom, vychádzať z reálnej situácie. To však ešte neznamená zmieriť sa s ňou. To znamená iba toľko, že tvrdú politickú realitu si nemôžem odmyslieť, nemôžem sa tváriť, akoby jej nebolo, nemôžem ju vo svojom konaní ignorovať. Inak by som nebol realista, ale romantik či utopista. Z toho však nijako neplynie, že politický realizmus by sa zriekal cieľov, ktoré vedú k premene danej skutočnosti, ktoré znamenajú zmenu daného stavu vecí, teda zmenu jestvujúcej politickej reality v realitu novú. Ide len o to, že pre uskutočnenie týchto svojich cieľov volí realista prostriedky a postupy adekvátne jestvujúcej situácii, že sa nepokúša prebiť hlavou múr, ale hľadá optimálne „realistické" riešenie problematiky.

Naše ciele sú nám jasné: dôsledné dovŕšenie pojanuárového vývoja, vytvorenie demokratického socializmu, socializmu — ako hovorí Dubček — s ľudskou tvárou. Aká je však tvrdá, politická realita, s ktorou treba rátať pri plnení našich cieľov?

Pesimisti zvyčajne vidia iba jednu časť tejto politickej reality. Hovoria iba o tom, že na našom území sa nachádzajú cudzie vojská, že sme viazaní moskovskými dohovormi, že sme malý štát, žijúci v bloku socialistických štátov a že preto celá naša vnútorná i zahraničná politika bude odteraz ešte oveľa viac determinovaná týmto naším postavením.

Áno, toto všetko je nepochybne politická realita, lenže nie je to realita celá. Podstatnú časť našej dnešnej politickej reality tvoria aj výsledky nášho doterajšieho pojanuárového vývoja. Politickou realitou je dosiahnutá demokratizácia nášho spoločenského života. Politickou realitou je dosiahnutá obroda strany. Politickou realitou je náš ľud: jeho jednota v základných postojoch k demokratickému socializmu, k suverenite republiky, jeho dôvera k vedúcim predstaviteľom strany a štátu. Politickou realitou je aj jednotná a v minulých dňoch maximálne výrazne vyjadrená vôľa tohto ľudu, ktorá je pre každého jeho politického reprezentanta najvyšším zákonom. A rozhodne nezanedbateľnou politickou realitou je aj morálna podpora našej veci, prevažnou väčšinou svetového komunistického hnutia.

Nepochybne, realistický politik musí vychádzať predovšetkým z politickej reality. Lenže musí ju brať do úvahy celú, všetky jej zložky a stránky: iba tak môže správne odhadnúť situáciu a vytýčiť si najoptimálnejšie postupy k dosiahnutiu stanovených cieľov. V našej politickej realite sú veľmi silné momenty, ktoré nás dôrazne varujú pred politickým avanturizmom, ktoré nás nabádajú k rozvahe a k chladnej mysli. Lenže rovnako silné sú tam aj momenty, ktoré výrazne pôsobia proti malomyseľnosti, bezperspektívnosti.

Preto si myslím: buďme politickí realisti a buďme nimi nielen teraz, ale vždy, za každej situácie. Nebuďme však pesimisti a kuvičí proroci: dôsledný a všestranný politický realizmus nás k tomu nijako neoprávňuje.

Miroslav Kusý

NOVÉ SLOVO, č. 17/68, 26. septembra 1968, str. 9.

13/295/XI

Podmienka konsolidácie — Katančič?

Pojanuárový vývin postihal závoj tajomstva nad mnohými javmi, o ktorých existencii sme veľa tušili a čo-to aj vedeli, lenže perspektíva represálií radila radšej mlčať. Január ponatŕhal aj reťaze, ktoré zväzovali pobúrené svedomie.

Mali sme riaditeľov a vedúcich pracovníkov, ktorí pre neschopnosť alebo pre mastnejší hrniec odišli z partajného aparátu rozsievať metódy kultu na miesta v hospodárskom alebo štátnom aparáte? Mali! Žiaľ, toto „mali" znie iba v minulom čase; v praxi má na mnohých miestach ešte silná pečať prítomnosti. Ak mám pokračovať otázkami, za všetky kladiem iba jednu: stačí, ak demokratizuje a obrodzuje iba Dubčekovo vedenie hore? Nestačí! Treba demokratizovať, skvalitňovať, odstraňovať nešváry aj dole, v okresoch, mestách, dedinách, závodoch? Odpoveď je jasná: treba, akože inak!

Našli sa takíto ľudia aj v Nitre. Na úseku, ktorý zvlášť privítal obrodný proces, v tlači to boli redaktori Nitrianskeho hlasu, na čele s Alom Katančičom. Nepovažovali demokratizáciu iba za proces, ktorý môže prebiehať len na rovine ÚV a citlivo, s uvážením, seriózne, no nebojácne — možno i s čiastkovými chybami — dali našej novej politike, budiacej a budujúcej dôveru v stranu, rehabilitujúcej kvalitu socializmu — priestor na stránkach okresných novín. Nepísali „reč a rúbaj", no majúc na zreteli, že nové prúdy by mali ovanúť aj Nitriansky okres, písali aj o nedostatkoch. Pretože, ak by sme mali položiť otázku, či roky režimu osobnej moci nezanechali v Nitre stopy (a veľa stôp), sotva by sa našiel človek, ktorý by mohol s čistým svedomím povedať: nenechali.

Lenže: Ako Katančič mohol písať proti Novotnému i Šejnovi, mohol čistiť konzervatívne sily v ÚV a jeho robota by bola dobrá. On si však zmyslel vrhať svetlo do tmavých kútov okresu, pre ktorý robil noviny, a to je chyba! To nemal robiť! Mohol podporovať Dubčekovu politiku v Prahe, v Čiernej nad Tisou či Bratislave, no nemal ju premieňať na drobné v Nitre. Potom by sa mu nebolo stalo, že ho Predsedníctvo OV KSS odvolá z funkcie šéfredaktora, ako sa to stalo v polovici septembra.

Ak takto chápu v Nitre proces konsolidácie a normalizácie pomerov, bez ohľadu na platné zákony, a najmä pre každého komunistu záväzné stanovy strany, neostáva nám iné, ako čudovať sa. Nielen skutočnosti, že ku konsolidácii (čoho však?) v Nitre stačí odstaviť seriózneho komunistického novinára, ktorý vyše dvadsať rokov svedomite plní poslanie hlásať v tlači pravdu, ale treba sa čudovať aj tomu, že v čase chystaného zákroku proti Katančičovi, vedúci tajomník OV KSS v Nitre, súdruh Ján Králik, dokázal tak pekne vyhlásiť redaktorom týždennika Život: „Naša prvoradá úloha v týchto zložitých časoch je viesť ľudí k pochopeniu reálnej, aj keď nepríjemnej skutočnosti. Vášne a city musia ustúpiť zdravému rozumu." (Život č. 38 z 18. septembra 1968)

Ak mu máme veriť, nech teda vášne a city ustúpia zdravému rozumu aj v prípade opatrení proti Alovi Katančičovi. Ešte nie je neskoro a prestíž orgánu tým neutrpí, naopak, stúpne v očiach celého okresu, ktorý takmer bezvýhradne vyjadril svoje sympatie Katančičovi a jeho spoluredaktorom bezpočetnými kytičkami dôvery i vďaky a stovkami listov, ktoré mu vyjadrujú podporu.

Inak je to prípad nielen na zamyslenie, ale aj pre rokovanie a závery kontrolnej a revíznej komisie v okrese i v kraji.

—vl—

ROĽNÍCKE NOVINY, 28. septembra 1968, str. 1. 14/295/XI

Sobotný príhovor — Imrich VENCLÍK

O deň náš každodenný

Stáť, či kráčať i proti silnému vetru je niekedy pocit, ktorý povznáša. Človek cíti svoju silu najmä v tom, že dokáže ukázať vetru odhodlanú, silu obdivujúcu i hrubou silou opovrhujúcu tvár, nastaviť hruď i zvolať: Len besni, vetrisko! Ja tu stojím pevne, lebo tak stáť chcem! Zachcelo sa mi nechať si tebou šľahať tvár.

Vetrom ošľahaná tvár je síce drsná, ale patrí obyčajne ľuďom tvrdej roboty. Poznáte tvár rybára, ktorý sa už rok pasuje s morskými búrkami? Alebo tvár oravskej dedinskej ženy, predčasne zostárnutej drinou, krutosťou prírody? Tvrdé to tváre krásne to tváre. Krásne najmä preto, že je v nich vpísaná zloba vetra, ktorý nedokázal pokoriť týchto ľudí. Stáť proti vetru a byť súčasne citlivým človekom — kto to dokáže?

Súčasnosť nám v záujme budúcnosti doslova prikazuje, aby sme to dokázali. Aby sme obrátili svoje tváre zoči-voči realite, ktorá nás obklopuje. Aby sme sa v sebe preosiali, vylúčili skepsu, cynizmus, špekulácie i pesimizmus. Z romantizmu ubrať čo najviac, no nechať si z neho zdravú dávku, lebo i v ňom je sila, vzpruha pre prekonanie i toho najťažšieho. Naše národy dokázali obstáť v rozhodujúcich chvíľach, lebo popri úsilí zabrániť nešťastiu a prísť tak vlastne o všetko, boli vyzbrojené i romantizmom, predstavami o budúcnosti, naplnenej spravodlivosťou, čestným konaním, ľudskosťou. Obava o ľudskú tvár nášho snaženia, o socializmus bola taká silná, že porodila historický čin.

A aký je vlastne ten náš deň každodenný na ktorý sme si už zvykli a ktorý sme si bránili a ho bránime, pre ktorý sme boli schopní toho hrdinského činu? Predovšetkým je to deň bez strachu, plný vzájomnej dôvery, v ktorom si ľudia zdieľajú otvorene svoje myšlienky, názory, návrhy; otec sa nebojí syna, dcéra dôveruje matke, sused susedovi, schôdzky priateľov nevyžadujú obozretnosť; deň, v ktorom hlavné slovo má zákon, no a znepriatelení si vybavujú svoje spory spôsobom, ktorý je primeraný ich nedorozumeniu.

Je to deň, povedané politicky, v ktorom sa všetci zaujímajú o všetko, dávajú politikom a štátnikom bezprostredne otázky aj na tie najboľavejšie problémy súkromné a aj verejné a politici i štátnici na ne odpovedajú osobne, z televíznej obrazovky, v novinách, rozhlase. Je tu dialóg, tak potrebný vo vyspelom štáte. Politika otvorených dverí je jedným z prínosov dňa nášho každodenného. Politika kabinetná mohla by byť jeho smutným večerom.

Deň náš každodenný bol, usiluje sa byť a mal by byť naplňovaný vždy len pravdou a zase len pravdou u nás i o nás. Dosť bolo nepravdy a špiny, ktorú na nás už mesiace plnými lopatami hádzali v zahraničí. Vo svojej dôverčivosti sme si kedysi niečo podobné nedokázali ani len pripustiť. Dnes sme šokovaní prebudením sa z ošiaľu dôvery v zásady etiky najmä práce socialistického novinára, ktorej prvým prikázaním je úcta k pravde. Ako mnoho iného i úcta k pravde je veľmi relatívna. My však v našich dňoch každodenných nechceme a ani nemierime s pravdou manipulovať. Chceme ju taká naozaj pravdivú.

Usilím o čím skoršie dni naše každodenné preniknuté a poznačené sú všetky vystúpenia a činy našich stranických i štátnych predstaviteľov. Citáty z ich vyjadrení, ktoré sme dnes zaradili do novín, nie sú v novinách náhodne. V nich sú práve tie zrnká, z ktorých by mali vzkličiť dni naše každodenné. Túžime po nich, usilujeme sa o ne všetci, lebo v dňoch našich každodenných naučili sme sa ľúbiť slobodu.

ROĽNÍCKE NOVINY, 25. septembra 1968, str. 1. a 3.

NA OTÁZKY ODPOVEDÁ DOC. DR. L. KOŠŤA, CSc., TAJOMNÍK ÚV SNF

Všetko pre jednotu ľudu

Niet pochýb — ťažké augustové dni poznačili život v našej krajine. Dôsledky pociťujeme dodnes. V mysliach ľudí v tej či onej obmene kolúje veta: Ako sa zbaviť všetkého, čomu sa dnes hovorí „nenormálne"? Mimoriadne náročná úloha pri splnení týchto nádejí miliónov pripadá Slovenskému národnému frontu. Navštívili sme preto vedúceho tajomníka ÚV SNF doc. dr. Ladislava KOŠŤU (na obr.) a požiadali sme ho o rozhovor.

REDAKCIA: Pred niekoľkými dňami ste boli zvolený za vedúceho tajomníka ÚV SNF. Aké máte po tomto zvolení pocity? Obdobie vášho nástupu do funkcie totiž iste nie je najradostnejšie a najľahšie...

Dr. KOŠŤA: Pocity mám však kové. Ako prevažná väčšina ľudí nášho štátu, s veľkou dávkou citového rozrušenia i s istou dávkou horkej príchuti v ústach hľadám korektné východiská a plnú duševnú rovnováhu. Považoval som sa vždy za optimistu a od prírody je mi vzdialená a cudzia skepsa. Východiská sa musia aj teraz nájsť, a to bez toho, že by sme sa mali vzdať našich pevne zafixovaných morálnych princípov. Máme prekrásne a živé vzory československých politikov — komunistov a bezpartajných — ktorí dostatočne preukázali možnosť plného súladu politiky s normami morálnymi a ľudskými. A práve preto, že otázky je neľahké s všetci si želáme, aby bolo radostnejšie, treba sa ubrániť pesimizmu a pri neustálom zvyšovaní náročnosti voči sebe samým, voči práci na ktoromkoľvek úseku, treba k realizácii humánneho a spravodlivého socializmu zaangažovať najstatočnejších ľudí národa. Už doposiaľ je nemálo dôkazov o tom, že naša komunistická strana na čele našich národov chce poskytnúť čo najviac záruk pre januárový kurz rozvoja socializmu. A pre taký kurz sa treba zaangažovať. O to viacej, že pre jeho realizáciu sa žiada hodne zvýšiť latku náročnosti. Čaká nás teda obdobie neľahké, ale nie bezvýchodiskové.

REDAKCIA: Ktorými hlavnými úlohami sa bude SNF v súčasnom období zaoberať? Máme na mysli v súvislosti s politickou a hospodárskou normalizáciou života u nás.

Dr. KOŠŤA: Vychádzajúc z analýzy súčasného politického systému v ČSSR a z hodnotenia významu Národného frontu, ako je to obsiahnuté v Akčnom programe KSČS, chceme vytýčiť konkrétne a dosažiteľné úlohy demokratizácie našej

spoločnosti v rozsahu a tempách čo najhmatateľnejších. To znamená, že okrem rozpracovania slovenských politických a spoločenských zvláštností chceme na platforme Národného frontu demokratickými prostriedkami politicky zjednotiť každého, kto v socializme s ľudskou tvárou vidí nie iba cieľ, ale aj prostriedok na sebarealizáciu jednotlivca, skupín spoločnosti, národa a celej Československej republiky, budovanej na demokratických a federatívnych princípoch. Považujem za mimoriadnu historickú šancu pre rozvoj nášho politického systému oživenie NF ako najvýznamnejšej politickej platformy a organizácie politických subjektov. A to tak politických strán, ako aj spoločenských organizácií a záujmových skupín, ktoré uznávajú prirodzené vedúce miesto komunistickej strany ako vedúcej sily spoločnosti, štátu a našich národov. Autoritu SNF nemožno nadekretovať, ale ako sa už dnes ukazuje, možno ju získať veľmi živou, nebyrokratickou, dôsledne demokratickou funkčnosťou jednotlivých zložiek NF na Slovensku. Funkčnosť NF cez diferenčný, ale výsostne pre socialistické ciele zasvätený rozvoj práce jeho jednotlivých zložiek, je najlepším prispevkom tak k politickej, ako aj hospodárskej a spoločenskej konsolidácii a normalizácii života našej vlasti.

REDAKCIA: Akými formami hodláte dosiahnuť ciele, ktoré ste si vytýčili? Ich dosiahnutie iste nebude jednoduché...

Dr. KOŠŤA: Odbyrokratizovaním metód politickej a politicko-organizačnej práce. Vytýčením nových väzieb medzi orgánmi a aparátom NF a medzi jeho zložkami. Čím demokratickejší bude život vo vnútri zložiek NF, tým väčší bude spoločný podiel NF ako celku vo vzťahu k tvorbe politických koncepcií a ich realizácií. Forma realizácie musí organicky vyvierať z obsahu činnosti zložiek NF. Musíme nájsť najvhodnejší prostriedok skĺbenia problematiky autonómne fungujúcich zložiek NF s celospoločenským politickým poslaním NF. Pôjde neustále o hľadanie nenásilnej jednoty, ktorá sa zrodí cez stretnutie a politické názory.

REDAKCIA: Koľko organizácií je v SNF a ktoré sú to? Je totiž známe, že v poslednom čase ich niekoľko pribudlo.

Dr. KOŠŤA: Zatiaľ je v SNF 34 organizácií, a to počnúc tromi politickými stranami a najvýznamnejšími spoločenskými organizáciami, až po záujmové zastúpenia, akými sú napríklad zväzy poľovníkov, včelárov, rybárov a pod. Niet sporu o tom, že hoci každá zložka NF má po formálnej stránke rovnocenné postavenie, je veľký rozdiel v ich politicko-spoločenskom postavení. Za významný prínos NF treba považovať prijatie Matice slovenskej do zväzku Slovenského národného frontu. I keď podľa zákona o NF zo dňa 15. 9. t. r. môže vzniknúť zdanie, že pre súčasnú dobu je NF čo do jeho zloženia uzavretý, týka sa to iba politických strán, resp. organizácií, ktoré by mali mať ich charakter. Inak je NF otvorenou organizáciou, ktorá na platforme socialistických cieľov združuje a bude združovať aj v budúcnosti tak spoločenské, ako aj záujmové organizácie. Z takého pohľadu posudzujeme žiadosti novovznikajúcich organizácií, ktoré žiadajú registráciu.

REDAKCIA: Jednou z nových zložiek SNF je aj Zväz družstevných a jednotlivo hospodáriacich roľníkov. Aký je váš názor na prijatie tohto zväzu do SNF a čo od neho očakávate?

Dr. KOŠŤA: Prijatie Zväzu družstevných a individuálne hospodáriacich roľníkov do zväzku SNF považujem za mimoriadne vážnu a pozitívnu skutočnosť. Osobne už viacero rokov — v rámci svojej vedecko-výskumnej činnosti — som sa snažil teoreticky zdôvodňovať vytvorenie takéhoto zväzu a spájal som to s otázkou rehabilitácie družstevnej myšlienky a spoločenského postavenia roľníkov v našej spoločnosti. Na pôde SNF chceme po tieto dni prerokovať so zástupcami Zväzu družstevných a jednotlivo hospodáriacich roľníkov najvhodnejšie modality vzájomnej spolupráce. K tejto otázke budeme sa môcť vrátiť podrobnejšie aj na stránkach Roľníckych novín.

REDAKCIA: Ako najväčšia organizácia v republike združuje SNF prostredníctvom rôznych zložiek najrozmanitejšie skupiny obyvateľstva. Podarí sa vám udržať ich jednotu?

Dr. KOŠŤA: Chceme budovať na tých vzácnych morálno-politických vlastnostiach, aké preukázali najrozmanitejšie skupiny obyvateľstva a naše národy v najťažších a osudových chvíľach, v onýchaugustových dňoch. Udržať ich jednotu je naším politickým cieľom i úprimným vyznaním. Nemôže nám ísť o nejakú mechanickú a nešpecifikovanú jednotu. K nej sa musíme prepracovať politickými prostriedkami, nie deklarovaním a tobôž nie administrovaním. Na pôde NF musíme počítať aj so stretnutiami protichodných názorov a podľa špecifických potrieb jednotlivých skupín obyvateľstva vytvárať syntézu trvalej socialistickej jednoty nášho obyvateľstva a našich národov. To všetko má slúžiť k ďalšiemu rozvoju dôsledne humanistického a demokratického socializmu a jeho politickému systému.

Zhováral sa: G. PEŇKOVSKÝ

ROĽNÍCKE NOVINY, 25. septembra 1968, str. 1. a 3.